

The State of Appropriate Urban to Leisure Time for Blind and Partially Sighted People: A case study of Rasht city

Maryam Omid ¹, Mehi Hesam ² , Majid Yasori ³

1. Department of Geography and urban Planning, faculty of Literature and Humanities, University of Guilan, Rasht, Iran

Email: hesam1388@gmail.com

2. (Corresponding Author) Department of Geography and urban Planning, faculty of Literature and Humanities, University of Guilan, Rasht, Iran

Email: mhesam@guilan.ac.ir

3. Department of Geography and urban Planning, faculty of Literature and Humanities, University of Guilan, Rasht, Iran

Email: yasouri@guilan.ac.ir

ARTICLE INFO

Article type:
Research Article

Article History:

Received:

10 April 2025

Received in revised form:

7 June 2025

Accepted:

4 July 2025

Available online:

18 August 2025

Keywords:

Urban Development,
Leisure Time,
Blind People,
Rasht City.

ABSTRACT

Given that today, a part of citizens' daily lives is spent on leisure time, paying attention to the appropriate infrastructure and facilities is necessary for spending this time for all spectrums and strata of society. Thus, an adaptation of spaces, especially leisure spaces, as an integral part of daily life for people with disabilities is a manifestation of ensuring justice and social security in the urban space. The current research aims to investigate the appropriate state of urban leisure time for blind and partially sighted people in Rasht city. The current research is applied in terms of type and descriptive-analytical in terms of nature. The statistical population of the research includes blind and partially sighted people covered by the welfare of Rasht city. Cochran's formula was used to determine the sample size, and the sample size was determined to be 310 people. Descriptive and inferential statistics were used to analyze the data. The results showed that among the dimensions of spending leisure time, the socio-economic dimension had a better average than other dimensions, and despite the measures taken in the field of adapting the urban space for the presence of blind and partially sighted people in Rasht, the physical, managerial, socio-economic and furniture conditions. The current city is not able to meet the needs of these people. Therefore, for the participation of visually impaired people in society and their independence, there is a need to plan based on criteria and standards to adapt urban spaces.

Citation: Omid, M., Hesam, M., & Yasori, M. (2025). The State of Appropriate Urban to Leisure Time for Blind and Partially Sighted People: A case study of Rasht city. *Geographical planning of space quarterly journal*, 15 (2), 59-76.

<http://doi.org/10.30488/gps.2025.489543.3803>

© The Author(s)

Publisher: Golestan University Press

This is an open access article under the CC BY NC license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

The city is the most important and the biggest body, the product humankind has produced for survival and the biggest structure that guides and surrounds life. Cities are exposed to complexity, diversity, and rapid technical and social growth. One of the biggest challenges is how to accommodate the needs of all citizens, including disabled people, in a completely inclusive and appropriate manner. So that people with mental and physical disabilities and ordinary people live together. What is important is that in recent decades, due to the rapid growth of urbanization and the existence of land speculation in cities, the condition of urban open spaces has been challenged both qualitatively and quantitatively, and the current situation is less compatible with the leisure needs of citizens. On the other hand, with the growth of industry and the progress of human societies, leisure time has become more visible as a special need of human societies to the extent that some people have called today's civilization a civilization of leisure. Adapting spaces for people with mobility limitations is a manifestation of social justice and safety, which will bring extraordinary psychological effects in addition to providing life and health security. The World Health Organization estimates that there are more than one million people with various disabilities in our country, and 110 people are added to the country's disabled population every day, and over 40,000 people are added to the country's disabled population every year due to various accidents. It is estimated that the population of blind and partially sighted people in Iran is more than one percent of the total population of the country. Also, in Rasht city, 1607 blind and partially sighted disabled people are covered by welfare. Of course, the number of people not covered by welfare should also be added to this figure. According to the discussed topics, this research examines and evaluates the urban space blind and partially sighted people to spend their leisure time in Rasht city.

Methodology

The current research is applied in terms of its purpose and survey method in terms of the data collected in the field and library. By reviewing the research literature, the variables were identified and categorized into 4 indicators and 59 items. In this research, questionnaires were used to collect the required information. Its main purpose is to investigate the state of urban development to spend leisure time for blind and partially sighted people in Rasht city. The measurement in this research is a questionnaire created by the researcher in the free time of visually impaired people in the urban space. The statistical population of the present study includes blind and partially sighted people covered by the welfare of Rasht city, which, according to the survey, is 1607 people. Cochran's formula determined the sample size, and the sampling amount was 310. Its validity and reliability were checked, and descriptive and inferential statistics were used for data analysis using 22SPSS software.

Results and discussion

According to the items related to the physical index, it can be seen that the physical index has the lowest average of 1.07, followed by the management index with an average of 1.94. Physical index, due to its availability and high objectivity for blind people, can have a greater impact on their assessment of the state of urban adaptation. In the next rank, the socio-economic index is seen with an average of 2.73, and then the urban furniture index with an average of 2.26. Also, according to the binomial test, in the managerial index, the significance level obtained is less than 0.05, so it is concluded that there is a significant difference between the test probability (0.5) and the observed probability (0.78), and there is a significant difference between the two groups. Considering that the average management index is 2.5 or less in most cases, it can be concluded that the management index in the leisure time of visually impaired people is not in good condition; 78% of people evaluated the

management index below the average level. In the socio-economic index, considering that the average social and cultural index is lower than the average in most cases, i.e., 0.7, it can be concluded that this index is unsuitable for the leisure time of visually impaired people. In the urban furniture index, 0.71% of the people evaluated the condition of the urban furniture index below the average level.

Conclusion

In a specific framework, the present research deals with the state of measures taken regarding adapting urban spaces on four levels as physical, managerial, socio-economic, and urban furniture, from the perspective of blind and visually impaired people in Rasht city. At the city level, they are more inappropriate than other objects; therefore, according to the comments of the respondents, the lack of coherent planning, the inability to allocate financial resources for adaptation, etc., is quite evident. In the field of management, managers' expertise in terms of familiarity with the rights and laws of certain individuals showed the lowest average in that index. As long as the managers are not familiar with the rights of these people as well as with the necessary criteria and standards, or when they are satisfied with

only symbolic movements or a few cases of adaptation, it is not possible to reach a desirable level of urban adaptation. In the field of socio-economic issues, we can mention psychological problems, social isolation, and increasing the time and costs of moving disabled people. We can mention the need for access to tactile and audio guides in urban furniture. Proper location for installing equipment in the urban space can prevent risks, increase their sense of self-confidence in order to be independent and safe in society, and encourage them to attend.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work declaration of competing interest none.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

وضعیت مناسب‌سازی شهری جهت گذران اوقات فراغت برای افراد نابینا و کم‌بینا مطالعه موردی: شهر رشت

مریم امیدی چنجه^۱، مهدی حسام^۲ ✉، مجید یاسوری^۳

- ۱- گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران. رایانامه: hesam1388@gmail.com
۲- نویسنده مسئول، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران. رایانامه: mhesam@guilan.ac.ir
۳- گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران. رایانامه: yasouri@guilan.ac.ir

چکیده	اطلاعات مقاله
با توجه به اینکه امروزه بخشی از زندگی روزمره شهروندان، صرف اوقات فراغت می‌شود، توجه به زیرساخت‌ها و امکانات مناسب جهت گذران این زمان‌ها، برای تمامی طیف‌ها و اقشار جامعه، لازم و ضروری است. از این‌رو مناسب‌سازی فضاها به‌ویژه فضاهای فراغتی به‌عنوان جزء جدایی‌ناپذیر زندگی روزمره برای افراد دارای محدودیت، نمود تأمین عدالت و ایمنی اجتماعی در فضای شهری است. هدف تحقیق حاضر بررسی وضعیت مناسب‌سازی فضای شهری و شناسایی عوامل مؤثر در نحوه گذران اوقات فراغت در شهر رشت است. تحقیق حاضر از نظر نوع، کاربردی و از نظر ماهیت، توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری تحقیق شامل افراد نابینا و کم‌بینا تحت پوشش بهزیستی شهر رشت است. جهت تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شد که مقدار حجم نمونه ۳۱۰ نفر تعیین شد. جهت تحلیل داده‌ها از روش‌های تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و استنباطی استفاده شده است. نتایج نشان داد، در بین ابعاد گذران اوقات فراغت، بعد اجتماعی-اقتصادی نسبت به سایر ابعاد میانگین بهتری داشته و علی‌رغم اقداماتی که در زمینه مناسب‌سازی فضای شهری جهت حضور افراد نابینا و کم‌بینا شهر رشت صورت گرفته، همچنان شرایط کالبدی، مدیریتی، اجتماعی-اقتصادی و مبلمان شهری کنونی قادر به رفع نیازهای این افراد نیست. بنابراین برای مشارکت افراد دارای آسیب بینایی در اجتماع و استقلال فردی آنان، نیاز به برنامه‌ریزی بر اساس ضوابط و استانداردها برای مناسب‌سازی فضاهای شهری می‌باشد.	نوع مقاله: مقاله پژوهشی
	تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۱/۲۱
	تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۳/۱۷
	تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۴/۱۳
	تاریخ چاپ: ۱۴۰۴/۰۵/۲۷
	واژگان کلیدی: مناسب‌سازی شهری، گذران اوقات فراغت، افراد نابینا، شهر رشت.

استناد: امیدی چنجه، مریم؛ حسام، مهدی و یاسوری، مجید. (۱۴۰۴). وضعیت مناسب‌سازی شهری جهت گذران اوقات فراغت برای افراد نابینا و کم‌بینا مطالعه موردی: شهر رشت. مجله آمایش جغرافیایی فضا، ۱۵ (۲)، ۷۶-۵۹.

<http://doi.org/10.30488/gps.2025.485868.3796>

مقدمه

شهر بزرگ‌ترین و مهم‌ترین کالبد اجتماعی است که بشر برای بقا تولید کرده و بزرگ‌ترین سازه‌ای است که زندگی ما را هدایت و احاطه نموده است. سازمان ملل پیش‌بینی کرد که ۶۶ درصد از جمعیت جهان تا سال ۲۰۵۰ شهری خواهد بود. (Baris et al, 2009). شهر تنها محل سکونت عده‌ای از مردم و مرکز قراردادهای تجاری نیست، بلکه متشکل از روحیات، افکار، سنت‌ها، اعتقادات و احساسات خاص همه شهروندان است (ملکی و شوهانی، ۱۳۹۲). برابری و عدالت برای همه اصولی هستند که بر اساس آن‌ها یک شهر باید تولید شود (Basha, 2015). شهرها در بستر پیچیدگی، تنوع و رشد سریع تکنولوژیکی و اجتماعی قرار دارند. در این بین یکی از بزرگ‌ترین چالش‌ها در این است که چگونه می‌توان نیازهای همه افراد از جمله معلولان را به صورت صحیح، فراگیر و متناسب با وضعیت خاص آنان قرار داد. طوری که افراد دارای ناتوانی ذهنی و جسمی و مردم عادی در کنار یکدیگر زندگی کنند (Belkayalı & Guloglu, 2019). ناتوانان جسمی، معلولان و جانبازان، بخشی از افراد جامعه‌اند که همچون سایرین نیازمند دسترسی و استفاده از امکانات و خدمات عمومی هستند (شاطریان، اشنویی و گنجی پور، ۱۳۹۵). در نواحی شهری برنامه‌ریزی برای معلولان باید بر حمایت از این قشر در راستای فرآیند زندگی عادی، مراقبت‌های خاص پزشکی و همچنین حمایت‌هایی در مواقع اضطراری تمرکز یابد (Li, 2022). اساس ساختار یک فضا، فعالیت‌ها هستند. زمانی که کاری برای انجام دادن وجود داشته باشد، دلیلی می‌شود که افراد به فضای شهری وارد شده و یا از آن خارج شوند. از طرف دیگر وجود انسان‌ها و فعالیت‌های آن‌ها، باعث جذب یا دفع فعالیت‌های افراد دیگر نیز می‌شود (حاجی احمدی، ۱۳۹۴). فضاهای شهری به دلیل جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی بسیار، اغلب مکان‌های جذاب و مناسبی برای گذران اوقات فراغت به حساب می‌آیند. شهرها معمولاً دارای جاذبه‌های بی‌شماری شامل موزه‌ها، بناهای یادبود، سالن‌های نمایش، ورزشگاه‌ها، فضای سبز و پارک‌ها، شهربازی‌ها، مراکز خرید، مناطقی یا ساختمان‌هایی با معماری تاریخی و مکان‌هایی مربوط به حوادث خاص و مهم یا افراد سرشناس هستند که جز ویژگی‌های منحصر به فرد آن شهر است (جوادیان و همکاران، ۱۴۰۰). آنچه اهمیت دارد این است که در دهه‌های اخیر به دلیل سرعت رشد شهرنشینی و وجود سوداگری‌های زمین در شهرها، وضعیت فضاهای باز شهری هم از لحاظ کیفی و هم از لحاظ کمی، دچار چالش شده و وضع موجود تناسب کمتری با نیازهای اوقات فراغتی شهروندان دارد. از طرفی با رشد صنعت و پیشرفت جوامع انسانی، مقوله اوقات فراغت، به عنوان یک نیاز ویژه جوامع بشری برجسته‌تر شده تا حدی که برخی تمدن امروز را تمدن فراغت نامیده‌اند (یاوری و همکاران، ۱۴۰۱). امروزه نگاه متفاوت انسان به موضوع کار و اوقات فراغت، آن را به امری پراهمیت تبدیل کرده است؛ به نحوی که در برنامه‌ریزی دولت‌ها از جایگاهی خاص برخوردار است. تحقیقات متعدد نشان می‌دهد که رواج انواع گذران اوقات فراغت آسیب‌زا و ناسالم در بسیاری از جوامع از نداشتن امکانات مناسب تفریحی، فقدان آگاهی، نبود برنامه‌ریزی صحیح و نیز سیاست‌های اجتماعی - فرهنگی و اقتصادی نادرست نشأت می‌گیرد (موسی پور و همکاران، ۱۳۹۶). گذراندن اوقات فراغت یکی از عوامل مؤثر در سلامت و بهداشت روانی انسان است و باعث کاهش استرس و تنش‌های روزمره می‌گردد (ابراهیمیان و همکاران، ۱۳۹۷).

مناسب‌سازی فضاها برای افراد دارای معلولیت، نمود وجود عدالت و امنیت اجتماعی بوده که علاوه بر ایجاد سلامتی جسمانی و بهداشتی، اثرات روانی زیادی را به همراه دارد (اذانی و همکاران، ۱۳۹۳). برای معلولان ساکن در شهرها، دسترسی به زیرساخت‌های مناسب شهری برای زندگی اجتماعی آن‌ها ضروری است (Church & Marston, 2003)؛ در مقابل، عدم دسترسی، محرومیت و سرخوردگی آن‌ها را تقویت نموده و در نهایت بر کیفیت زندگی آن‌ها تأثیر می‌گذارد (Froehlich et al., 2022; Sze & Chris, 2017). فرآیند مناسب‌سازی شهری به عوامل فیزیکی و اجتماعی متعددی

بستگی دارد که اکثراً وابسته به تصمیمات دولتی و نهادهای وابسته به آن است. با این حال وقتی مسئله مناسب‌سازی ساختار شهری برای معلولان به میان می‌آید، این مسئله پیچیدگی خاصی پیدا می‌کند. همبستگی و درهم‌تنیدگی موانع برای معلولان در شهرها بخصوص در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و فیزیکی امری کلی و شفاف در همه جوامع است (Chou et al, 2024). سازمان بهداشت جهانی تخمین می‌زند که در کشور ما بیش از یک میلیون نفر دچار انواع معلولیت هستند و روزانه ۱۱۰ نفر و سالانه جمعیتی بالغ بر ۴۰۰۰۰ نفر در کشور به دلایل مختلف به جمعیت معلولین کشور اضافه می‌گردد (اسعدی و همکاران، ۱۳۹۸). برآورد می‌شود که جمعیت نابینایان و کم‌بینایان ایران بیش از یک درصد از جمعیت کل کشور را تشکیل می‌دهند (شکوری و شاه مرادی، ۱۳۹۴). همچنین، در شهر رشت، ۱۶۰۷ نفر معلول نابینا و کم‌بینا تحت پوشش بهزیستی هستند. البته باید تعداد افرادی که تحت پوشش بهزیستی نیز نیستند را به این رقم اضافه نمود. با توجه به مباحث مطرح‌شده، این پژوهش به بررسی و ارزیابی فضای شهری به منظور افزایش حضور و مشارکت افراد نابینا و کم‌بینا برای گذران اوقات فراغت در شهر رشت می‌پردازد.

در این راستا غضنفر پور و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله‌ای تحت عنوان «برنامه‌ریزی فضاهای شهری برای تأمین نیازهای معلولان و جانبازان (نمونه پژوهش: منطقه دو شهری کرمان)، به بررسی و تجزیه و تحلیل شاخص‌های پژوهش (اقتصادی، اجتماعی، مدیریتی و کالبدی) پرداخته‌اند که نتایج این بررسی، ضرورت اقدامات مؤثر در زمینه مناسب‌سازی اماکن شهری برای معلولین را تأیید می‌کند. نتایج به دست آمده از مطالعه یاری حصار و همکاران (۱۳۹۹) در مقاله‌ای با عنوان «ارزیابی مناسب‌سازی فضاهای شهری برای معلولان و افراد کم‌توان جسمی-حرکتی (مطالعه موردی: شهر اردبیل)»، نشان می‌دهد که با توجه به کارهای صورت گرفته به منظور مناسب‌سازی بخش مرکزی اردبیل در چهار حوزه مورد بررسی پژوهش، رضایت لازم را ندارند. جمعه پور و همکاران (۱۳۹۵) در مقاله «توان‌سنجی فضاهای شهری در پاسخ‌دهی به نیاز گروه‌های کم‌توان جسمی-حرکتی (مطالعه موردی: بخش مرکزی شهر قم)»، نشان می‌دهند؛ با وجود اقداماتی که در حوزه مناسب‌سازی شهری جهت حضور گروه‌های کم‌توان جسمی-حرکتی صورت پذیرفته اما همچنان شرایط اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی و کالبدی موجود قادر به رفع نیازهای معلولان در سطح شهر نیست. نتایج مطالعه نور بلکایالی و همکاران (۲۰۱۹) در مقاله‌ای تحت عنوان «موانع فیزیکی و اجتماعی برای کاربران معلول پارک شهری (مطالعه موردی: Kastamonu ترکیه)»، نشان می‌دهد که افراد معلول با موانع فیزیکی و اجتماعی مواجه می‌شوند و همچنین تأیید می‌کنند که افراد غیر معلول معمولاً از مشکلاتی مشابه معلولان در زمینه مدیریت و اداره پارک‌های عمومی شکایت دارند. رافائل نوزی و همکاران (۲۰۱۸) در مقاله‌ای تحت عنوان «دید کم، اختلالات بینایی و برنامه‌ریزی شهری: نمونه‌ای از بهبود توپوگرافی، نیاز و نظارت در یک شهر ایتالیایی» منتشر کردند نتایج پژوهش نشان می‌دهد که با توجه به برنامه‌ریزی شهری در شهر تورین و همچنین سایر شهرهای ایتالیا، تغییرات زیادی در امکانات عمومی برای تضمین استقلال و ایمنی روزافزون افراد کم‌بینا انجام می‌شود.

در پژوهش‌های مورد بررسی، شاخص‌ها و مؤلفه‌های مختلفی برای سنجش مناسب‌سازی فضای شهری مورد استفاده قرار گرفت. همچنین مطالعات انجام‌شده بیشتر بر مناطق خاصی از شهر مانند پارک‌ها، معابر، ساختمان‌ها و ادارات و ... اند. برخی از پژوهشگران در این زمینه به دستورالعمل و راهکارهایی بسنده نموده‌اند و برخی دیگر به موانع اجتماعی و فیزیکی، عوامل فردی و اجتماعی توجه کرده‌اند. درواقع مطالعات پیشین به معلولان در مفهوم عام پرداخته‌اند و کمتر نابینایان به طور خاص مورد پژوهش قرار گرفتند. از این رو پژوهش حاضر در پی آن است که ضمن شناسایی وضعیت موجود شهر رشت به لحاظ گذران اوقات فراغت افراد دارای محدودیت بینایی به بررسی دیدگاه این افراد نسبت به مناسب‌سازی

فضای شهری جهت گذران اوقات فراغت پردازد و در پایان راهکارهایی جهت بهبود وضعیت گذران اوقات فراغت این افراد ارائه نماید.

مبانی نظری

فضاهای شهری جایی است که بیشتر فعالیت‌های اجتماعی در آن صورت می‌گیرد و آداب و رسوم رفتاری مردم در این مکان‌ها آشکار می‌شود (Doroudian et al, 2015). این فضاها نقش کلیدی در تعامل انسان و محیط دارند و افراد را قادر می‌سازد تا قدرت خلاقیت خود را توسعه دهند (Filiz, 2013). ارتقای سطح تعاملات اجتماعی و حس تعاون و شهروندی، نتیجه حضور مثبت افراد در چنین فضاهایی است (خادم‌الحسینی و همکاران، ۱۳۹۱). فضاهای شهری را می‌توان با توجه به رویکردهای مختلف محیطی، جغرافیایی، معماری و... مطالعه و بررسی نمود. خیابان‌ها، میدان‌ها و پارک‌های بازی یک شهر و سایر مکان‌های کاری و فراغتی، فعالیت‌های انسانی را شکل داده است. این فضاهای پویا در مقابل فضاهای ثابت و بی‌تحرك، پیکره اصلی و حیاتی یک شهر را تشکیل می‌دهند (مؤید فر و شهامت، ۱۳۹۹). درواقع فضای شهری شامل دو فضای اجتماعی و فیزیکی می‌باشد. به تعبیر گاتمن محیط مصنوع یک سخت‌افزار است که در بطن آن، نظام اجتماعی همانند یک نرم‌افزار عمل می‌نماید (حاجی احمدی، ۱۳۹۴). ایجاد یک محیط فیزیکی بدون مانع می‌تواند از چهار حوزه اساسی زیر شروع شود که یکدیگر را کامل کنند (Baris et al, 2019):

الف- داخل ساختمان‌ها

ب- نزدیک ساختمان‌ها

ج- در خیابان‌ها و جاده‌های محدوده مسکونی

د- فضاهای باز و تفرجگاهی.

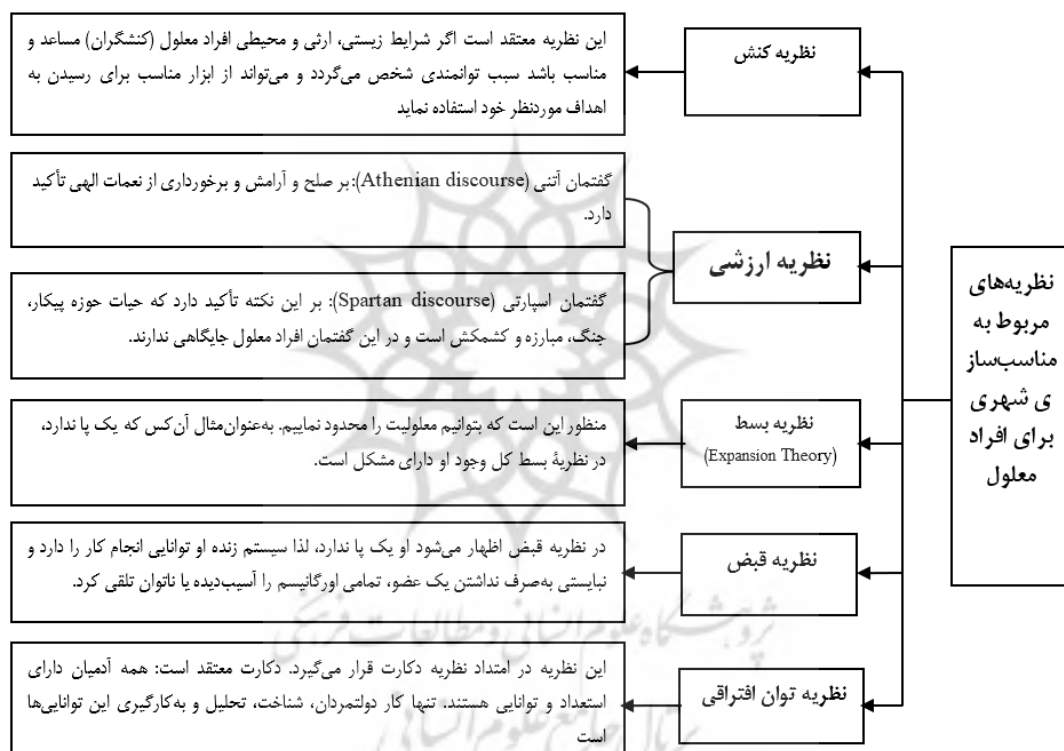
در درون این دو فضای اجتماعی و فیزیکی افراد جامعه در حال زیست می‌باشند که برخی از این افراد که دچار برخی معلولیت‌ها هستند با موانعی متفاوت از سایر افراد مواجه هستند. معلولیت عبارت است از وضعیت نامناسب و محرومیت و محدودیت یک فرد که نتیجه نقص و ناتوانی است و مانع از انجام وظایفی می‌شود که با توجه به شرایط سنی، جنسیتی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و طبیعی برای فرد در نظر گرفته شد (رستمی و همکاران، ۱۴۰۰). اولین قدمی که باید برای غلبه بر این موانع برداشته شود، به رسمیت شناختن افراد دارای معلولیت توسط جامعه و به اشتراک گذاشتن محیط مشابه با آن‌هاست (Belkayalı et al, 2019). ادراکات جامعه از افراد معلول نقش مهمی در طرد این افراد از سیستم اجتماعی دارد (von Benzon, 2017). یکی از انواع معلولیت آسیب‌های بینایی است. افراد دارای محدودیت با آسیب بینایی دارای دامنه وسیعی از نقص در بینایی، نابینایی کامل تا دید باقیمانده نسبتاً خوب را در شامل می‌شوند. عام‌ترین تعریف نابینایی که موردپذیرش و توافق اغلب محافل علمی و سازمان‌های مربوطه است، به حدی از بینایی فرد نابینا اشاره می‌کند که باوجود امکان برخورداری از امکانات چشم‌پزشکی و عینک کمتر از یک‌دهم بوده و به عبارت دیگر امکان تشخیص نور و شمارش انگشتان از یک متری ممکن نمی‌باشد. نیمه بینا نیز به فرد دارای حدت بینایی نسبتاً خوب اشاره می‌کند که فرد توان آن را دارد که از متون چاپی اصلاح‌شده و با حروف درشت استفاده نماید (شکوری و همکاران، ۱۳۹۳).

جدول ۱. نوع معلولیت، وسیله کمکی و محدودیت‌های حرکتی در محیط کالبدی

نوع معلولیت	وسيله كمكى مورد استفاده	محدودیت‌های حرکتی در محیط کالبدی
نابینایان و کم‌بینایان	استفاده از عصای سفید	- سختی در جهت‌یابی و حرکت - توانایی کم در آگاه شدن از موانع پیش‌بینی نشده - ناتوانی در تشخیص مسیر بدون برجستگی یا ویژگی‌های ملموس - ناتوانی در استفاده از چراغ‌های راهنمایی فاقد علائم صوتی - امکان برخورد و تصادف با وسایل نقلیه در حال حرکت - امکان برخورد با وسایل آویزان و معلق - امکان برخورد با موانع و پیش‌آمدگی کناره‌های مسیرهای عبوری - برخورد با اشیای ثابت یا متحرک در مسیر تردد

منبع: (سازمان برنامه‌بودجه، ۱۴۰۱)

در ادامه نظریه‌های مربوط به مناسب‌سازی شهری برای افراد معلول در قالب شکل زیر نشان داده شده است:

شکل ۱. نظریه‌های مربوط به مناسب‌سازی شهری برای افراد معلول

منبع: (دستیار و محمدی، ۱۳۹۵؛ مرادزاده و همکاران، ۱۳۹۷)

با توجه به نظریه‌های مربوط به افراد دارای معلولیت، در می‌یابیم در این جهان هستی هر کسی دارای توانایی‌هایی است، در هر جامعه‌ای، بعضی از افراد دچار ناتوانایی‌های خاصی هستند که سبب ایجاد محدودیت‌های ویژه‌ای برای آنان می‌شود. در نتیجه، ناتوانایی آنان، نیازهای منحصر به فردی را برایشان طلب می‌کند، برخی افراد وقتی در فضا و محیط شهری قرار می‌گیرند بیشتر متوجه محدودیت خود می‌شوند. توجه به نیازهای افراد در شهر، مهم‌ترین عامل شکل‌گیری و گسترش حیات شهر می‌باشد، گفته حاکمی از لزوم مناسب‌سازی در فضای شهری برای افراد دارای معلولیت می‌باشد

یکی از روش‌های ارتقای کیفیت زندگی برای همه افراد جامعه به‌ویژه معلولان، مناسب‌سازی است (غضنفر پور و همکاران، ۱۴۰۰). مناسب‌سازی می‌کوشد تا با هدف برابرسازی فرصت‌ها و رعایت حقوق افراد دارای معلولیت، امکان حضور و مشارکت این افراد را در کلیه امور جامعه و فعالیت‌های مختلف اجتماعی آسان سازد و حضور آنان را برای ایجاد فضایی مناسب، در اذهان برنامه‌ریزان شهری تثبیت نماید. از این‌رو، در قالب مناسب‌سازی از طراحان و مجریان تمامی پروژه‌ها خواسته می‌شود که در طراحی بناها و فضاهای شهری شرایط افراد دارای معلولیت را لحاظ کنند تا آن‌ها نیز مانند افراد عادی بتوانند به‌آسانی از تولیدات، فضاهای شهری و... برخوردار شوند (کرکه آبادی و همکاران، ۱۴۰۱). اوقات فراغت به‌عنوان یک پدیده فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی موضوع مشترک تمامی اقشار جامعه است (خادم الحسینی و همکاران، ۱۳۹۱). اوقات فراغت را می‌توان مهم‌ترین و خوشایندترین اوقات بشر دانست (ابراهیمیان و همکاران، ۱۳۹۷).

اوقات فراغت به‌عنوان نیروی محرکه اصلی که زیربنای تمایل انسان برای معنا بخشیدن به زندگی یا دادن حس اشتیاق، لذت و هدف به آن است توصیف شده است (Blackshaw, 2016). فعالیت‌های غیر کاری و فارغ از اجبار که برای لذت انجام می‌شود (Hills & Argyle, 1998). سه عامل کلیدی در فراغت عبارت است از: زمان، فعالیت و فضا (عنایت و نره‌ای، ۱۳۹۳).

اوقات فراغت می‌تواند منجر به لذت و رضایت جسمی و روحی شود و راه مهمی برای آرامش انسان و بهبود سلامتی خود است (Blackshaw, 2010) بنابراین اعضای یک جامعه از جمله معلولان می‌توانند از فعالیت‌های اوقات فراغت احساس لذت کنند و در نتیجه احساس غرور و هویت جامعه را شکل دهند. از دیدگاه اجتماعی، فعالیت‌های اوقات فراغت جامعه به‌طور قابل‌توجهی سرمایه اجتماعی را بهبود می‌بخشد (Hoontrakul, 2017). از منظر توسعه اقتصادی و اجتماعی شهری، اوقات فراغت، کارکردهای بسیاری از جمله کارکردهای تفریحی، ورزشی، فرهنگی و گردشگری را فراهم می‌کند (Jing et al, 2018).

اوقات فراغت بیشترین ارتباط را با زندگی معنوی و فرهنگی افراد و جامعه دارد، زیرا فرد می‌تواند برای گذراندن اوقات فراغت آنچه را که دوست دارد انجام دهد و به همین دلیل می‌تواند رشد نموده و شخصیت نهایی خود را پیدا کند (بهجتی اردکانی و همکاران، ۱۳۹۴). فعالیت‌های اوقات فراغت از آن‌جهت اهمیت زیادی دارد که از آن‌ها به‌عنوان آینه فرهنگی جامعه یاد می‌شود. فضاهای اوقات فراغت می‌توانند گفتمان‌ها و ایده آل‌های جامعه را بیان نمایند و افرادی که به دلیل معلولیت، جنسیت، نژاد و غیره به حاشیه رانده شده‌اند را به مشارکت دعوت نماید (Hemingway, 1999). اوقات فراغت فرصتی را برای افراد معلول فراهم می‌کند تا خود و جامعه خود را توسعه بخشند.

فضای گذران اوقات فراغت، یکی از مهم‌ترین حوزه‌های عملکردی در شهرها می‌باشد. این عملکرد دربرگیرنده مجموعه فعالیت‌هایی است که شخص به میل خود برای استراحت، تفریح، گسترش اطلاعات و آموزش شخصی یا مشارکت در فعالیت‌های مختلف و به‌صورت آزادانه و فارغ از اجبار و تعهدات شخصی، خانوادگی و اجتماعی انجام می‌دهد. به همین دلیل، کارآمدی و بازدهی روحی شهروندان ارتباط مستقیمی با میزان کارآمدی مجموعه عملکردی این فضاها در شهر دارد (پوراحمد و همکاران، ۱۴۰۰). مطالعات گوناگون نشان می‌دهد که فضا و شرایط حاکم بر آن نقش بسیار مهمی در الگوهای رفتاری افراد دارد، بنابراین می‌توان گفت رفتار هر فرد، تابع شرایط زمانی و مکانی خاصی است که در آن زندگی می‌کند. همچنین این جنبه از مسئله، اهمیت ویژه‌ای در مطالعات جغرافیایی دارد که کمتر به شکل عینی موردتوجه قرار گرفته شد، به عبارتی چنین تصور می‌گردد که در هر فضای همگن می‌توان تصمیمات مشابهی را توسط ساکنین آن مشاهده نمود، این مسئله در خصوص انتخاب مکان فراغت نیز می‌تواند مصداق داشته باشد، لذا به نظر

می‌رسد که تنوع فضایی، تنوع رفتاری را در انتخاب الگوی گذران اوقات فراغت افراد، نشان می‌دهد، بنابراین در صورتی که ناهمگنی فضایی در یک شهر، بین مناطق گوناگون آن مشاهده شود، تنوع رفتاری در گرایش به جاذبه‌های گوناگون جهت گذران اوقات فراغت توسط ساکنین آن نیز قابل‌تصور خواهد بود (امیر فخریان و همکاران، ۱۳۹۳). فراغت در زندگی شهری بدون در نظر گرفتن فضاهای عمومی بی‌معناست. فضاهای عمومی شهری، شهر را از مکانی خشک و تصنعی به مکانی برای سکونت تبدیل می‌کنند. بی‌تردید نحوه حضور شهروندان در سرزندگی شهرها و پویایی مستمر آن‌ها بستگی دارد (امیری و همکاران، ۱۴۰۰). در واقع لازم و ملزوم سرزندگی و پویایی شهر وابسته به حضور و فعالیت همه طیف‌های شهروندان از جامعه معلولان می‌باشد (صمدی و همکاران، ۱۴۰۰).

در کشور ایران، در گذشته، فضاهای شهری چون بازار، مسجد، خیابان، میدان و... فراغت در کنار فعالیت‌های اجباری در جریان بود و از اواخر دوره قاجار و با ظهور کاربری‌هایی چون سینما، چاپخانه، باغ‌وحش، بوستان و... رونق بیشتری هم یافت. بعدها با ظهور تجدد در ایران و پیشنهاد منطقه بندی چهار عملکرد مسکن، کار، جابه‌جایی و فراغت، فراغت با تغییرات اساسی در ابعاد کالبدی، عملکردی و معنایی مواجه گردید. به این ترتیب، فراغت در مقابل کار و در کنار سایر فعالیت‌ها، فضایی را به وجود آورد که به دو گروه مراکز بسته (فرهنگسرا، مرکز خرید، مسجد، نمایشگاه و...) و فضاهای باز (کناره آب، میدان و خیابان و...) تقسیم شد (ساعی و همکاران، ۱۳۹۷). شایان‌ذکر است که فضاهای باز و باکیفیت شهری می‌توانند به عنوان یک قرارگاه رفتاری، بسیاری از نیازهای اوقات فراغت را برآورده سازند (ابراهیمیان و همکاران، ۱۳۹۷). در دنیای پرتنش امروز، گذران اوقات فراغت می‌تواند تأثیر مثبت در روند زندگی افراد داشته باشد. اهمیت تفریح و فراغت، داشتن یک زندگی سالم است.

در خصوص نیازمندی‌های افراد معلول در سطح شهر، پژوهش‌های مختلفی در ایران و جهان انجام گردیده که در بخش پیشینه پژوهش بدان پرداخته شده است. اما درباره مناسب‌سازی فضای شهری رشت برای معلولین و افراد دارای ناتوانی جسمی تاکنون پژوهش مدونی انجام نشده است. زمانی که به عنوان مشاهده‌گر صرف به فضای شهری رشت نگاه می‌نگریم، ضعف زیرساخت‌های شهری موجود برای بهره‌برداری معلولین از امکانات شهری قابل‌ملاحظه می‌باشد. طراحی شهری برای افراد معلول باید به گونه‌ای باشد که سه فاکتور دسترسی، ایمنی و راحتی را برای این افراد تضمین نماید. لیکن با نگاهی به وضعیت پیاده‌روها و مسیرهای عبور و مرور عمومی در سطح شهر می‌توان ضعف طراحی شهری در این زمینه را ملاحظه نمود؛ کف‌پوش‌های نامناسب و لغزنده، عرض نامناسب و تفاوت سطح و دست‌اندازهای بسیار زیاد در سطح پیاده‌روها، عدم وجود سطح شیب‌دار در بسیاری از تقاطع‌ها، عدم وجود چراغ‌های راهنمایی صوتی و علائم لمسی، عدم وجود نیمکت‌هایی با ارتفاع مناسب و فضای جانبی برای کاربران ویلچر، عدم وجود آبخوری‌های عمومی در ارتفاع مناسب، فقدان پارکینگ عمومی ویژه معلولان، عدم وجود رمپ و بالابر در اتوبوس‌های شهری، عدم وجود سرویس‌های بهداشتی مناسب برای افراد دارای معلولیت، عدم نصب ورودی‌های بدون پله و درهای اتوماتیک در بسیاری از ادارات و مراکز عمومی، عدم وجود جایگاه مخصوص در سینماها و سالن‌های نمایش و بسیاری دیگر از کاستی‌های موجود نشان‌دهنده ضرورت توجه به مسئله مناسب‌سازی فضای شهری رشت برای افراد معلول و کم‌توان می‌باشد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر به لحاظ هدف از نوع کاربردی و از حیث روش کمی و جمع‌آوری داده پیمایشی است؛ که اطلاعات آن به شیوه میدانی و کتابخانه‌ای جمع‌آوری گردیده است. با مروری بر ادبیات پژوهش، متغیرها شناسایی شدند و در ۴

شاخص و ۵۹ گویه (جدول شماره ۲) دسته‌بندی گردیدند. در این پژوهش به‌منظور جمع‌آوری اطلاعات موردنیاز از شیوه پرسشنامه‌ها استفاده شده است. هدف اصلی آن بررسی وضعیت مناسب‌سازی شهری جهت گذران اوقات فراغت برای افراد نابینا و کم‌بینا در شهر رشت می‌باشد. در روش میدانی، جمع‌آوری داده‌های اولیه با توجه به پرسش‌های پژوهش از طریق طراحی گویه‌های پرسشنامه با استفاده از مقیاس پنج‌درجه‌ای لیکرت از خیلی کم (۱) تا خیلی زیاد (۵) اندازه‌گیری شدند، جامعه آماری پژوهش حاضر شامل افراد نابینا و کم‌بینا تحت پوشش بهزیستی شهر رشت می‌باشند که طبق بررسی انجام‌گرفته ۱۶۰۷ نفر می‌باشد. جهت تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده که مقدار نمونه‌برداری ۳۱۰ عدد تعیین شد. روایی و پایایی آن بررسی شد، برای اعتبار ابزار اصلی تحقیق یعنی پرسشنامه، از اعتبار محتوا استفاده شده است. بدین ترتیب که سؤالات پرسشنامه توسط تعدادی از اساتید دانشگاهی و پژوهشگران مورد بازبینی قرار گرفت و مطابقت سؤال‌ها با موضوع تحقیق بررسی شد که تعدادی از سؤال‌ها حذف، اضافه و اصلاح شدند. در رابطه با پایایی پرسشنامه‌ها از ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید و با توجه به نتایج جدول زیر، ضریب α برای هر یک از شاخص‌ها بالای ۷۰٪ به دست آمد.

جدول ۲. مقادیر ضرایب آلفای کرونباخ

ابعاد	ضریب آلفای کرونباخ
کالبدی	۹۵٪
مدیریتی	۸۱٪
اجتماعی-اقتصادی	۸۸٪
مبلمان شهری	۹۰٪

همچنین، برای تحلیل داده‌ها با نرم‌افزار SPSS در بخش توصیفی از جداول فراوانی و درصد و از آزمون‌های استنباطی آزمون فریدمن و آزمون دوجمله‌ای استفاده شده است.

جدول ۳. شاخص‌ها تحقیق

شاخص	گویه‌ها	منبع
کالبدی	پیاده‌روهای موجود، خیابان‌ها، ورودی ساختمان‌ها، مشخص بودن اتصال بین خیابان‌ها، شیب بندی خیابان‌ها، تجهیزات ساختمانی (آسانسور، راه‌پله، نرده...)، سرویس‌های بهداشتی عمومی، فضاهای تغذیه (رستوران، کافه، ...)، فضاهای بازی (کلپ‌ها، باشگاه‌ها...)، فضاهای فرهنگی سینما و تئاتر، فضای کتابخانه‌ها، کلاس‌های آموزشی، کلاس‌های هنری، مراکز و مجتمع‌های خرید، وسایل ورزش همگانی، پارک‌ها و فضای سبز، امکان بازدید از موزه‌ها و مکان‌های تاریخی، مکان‌های مذهبی	شماعی و همکاران، ۱۴۰۲؛ غضنفرپور و همکاران، ۱۴۰۰؛ صدرآباد و همکاران، ۱۴۰۰؛ مصطفوی و همکاران، ۱۴۰۰؛ رضایی و همکاران، ۱۳۹۹؛ صبوری گرده، ۱۳۹۹؛ یاری حصار و همکاران، ۱۳۹۸؛ گنجلی خسروشاه، ۱۳۹۸؛ جمعه پور و همکاران، ۱۳۹۵؛ قنبری و همکاران، ۱۳۹۵؛ داوری نژاد و همکاران، ۱۳۹۳؛ صفدرزاده، ۱۳۹۱؛ اذانی و همکاران، ۱۳۹۳؛ Baris et al, 2019; Chowdhury, 2018; Basha, 2015; Shahraki, 2020; Verseckienė et al, 2015
مدیریتی	توجه مدیران در مناسب‌سازی مبلمان شهری، کارایی اقدامات انجام‌شده در فضای شهری، وضعیت مشارکت افراد دچار آسیب بینایی در فضای شهری، شناسایی و در نظر گرفتن نیازهای افراد کم‌بینا و نابینا در انتخاب فضا برای مناسب‌سازی فضای شهر، تخصص مدیران نسبت به آشنایی با حقوق و قوانین افراد خاص، مقررات بازدارنده برای عبور موتورسیکلت‌ها	غضنفرپور و همکاران، ۱۴۰۰؛ یاری حصار و همکاران، ۱۳۹۸؛ جمعه پور و همکاران، ۱۳۹۵؛ نگارندگان، ۱۴۰۲؛
اجتماعی-اقتصادی	حضور مؤثر در جامعه، برخوردهای نامناسب اجتماعی با افراد دچار آسیب بینایی، ارتباط و تعامل افراد معلول و غیر معلول در فضاهای شهری، وضعیت تأمین امنیت و ایمنی، برچسب زدن به افراد دچار آسیب بینایی،	غضنفرپور و همکاران، ۱۴۰۰؛ یاری حصار و همکاران، ۱۳۹۸؛ جمعه پور و همکاران، ۱۳۹۵؛ داوری نژاد و همکاران، ۱۳۹۳؛ نگارندگان، ۱۴۰۲؛

Basha, 2015

رفتار توأم با ترحم افراد دچار آسیب بینایی، پارک اتومبیل در پیاده‌رو و بستن راه عبور، آشنایی شهروندان با حقوق افراد کم‌بینا و نابینا، محدودیت اشتغال در جامعه افراد دچار آسیب بینایی، هزینه‌های جابه‌جایی و حضور در فضای شهری به دلیل محدودیت دسترسی، تأثیر کارکرد اقتصادی افراد دچار آسیب بینایی در اقتصاد خانواده آنان، استقلال فردی افراد دچار آسیب بینایی، دسترسی افراد دچار آسیب بینایی به فناوری و نرم‌افزار جدید

شماعی و همکاران، ۱۴۰۲؛ انصاری و همکاران، ۱۴۰۱؛
غضنفرپور و همکاران، ۱۴۰۰؛ صدرآباد و همکاران، ۱۴۰۰؛
مصطفوی و همکاران، ۱۴۰۰؛ رضایی و همکاران، ۱۳۹۹؛
صبوری گرده، ۱۳۹۹؛ یاری حصار و همکاران، ۱۳۹۸؛ گنجعلی
خسروشاه، ۱۳۹۸؛ محمدی و همکاران، ۱۳۹۷؛ قاسمی
نژاد، ۱۳۹۶؛ دآوری نژاد و همکاران، ۱۳۹۳؛ صفدرزاده، ۱۳۹۱؛
اذانی و همکاران، ۱۳۹۳؛

Baris et al, 2019; Chowdhury, 2018

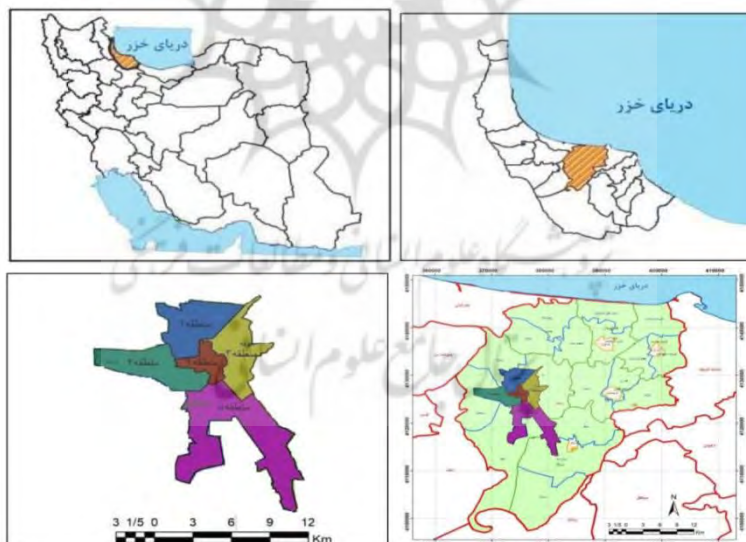
Verseckienė et al, 2015

پل‌های ارتباطی، خط‌کشی عابر پیاده، مصالح کف‌پوش، تعداد سطوح زیاده، محل قرارگیری تابلو و اعلانات، محل قرارگیری تیر چراغ‌برق، امکان استفاده از ایستگاه اتوبوس، امکان استفاده از ایستگاه تاکسی، امکان استفاده از دستگاه‌های خودپرداز بانک‌ها، امکان استفاده از آب‌خوری‌ها، معابر سطح شهر، سیستم روشنایی معابر، سرپناه‌های موقت و دائم در خیابان‌ها، حفاظ پیرامون درختان و فضای سبز، مکان‌های نشستن (وسایل و تجهیزات استراحت)، سرپوش‌های چاهک‌ها، یکسان‌سازی ارتفاع شبکه‌های فاضلاب، وضعیت سد معبر در معابر (ماشین سکه‌ای و وسایل مغازه‌ها...)، نیاز به دسترسی راهنماهای صوتی، نیاز به دسترسی راهنماهای لمسی، پوشش گیاهی (شاخه‌های آویزان و...)

مبلمان
شهری

محدوده مورد مطالعه

محدوده مورد مطالعه این پژوهش شهر رشت می‌باشد. شهر رشت، مرکز شهرستان رشت و استان گیلان است که در بخش مرکزی شهرستان رشت و در مختصات بین ۳۷ درجه و ۳۰ ثانیه تا ۳۷ درجه و ۲۷ دقیقه و ۲۰ ثانیه عرض جغرافیایی قرار گرفته است.

شکل ۲. موقعیت استان گیلان، شهر رشت بر روی نقشه ایران

یافته‌ها

در ابتدا جهت تجزیه و تحلیل صحیح و معتبر، نرمال/غیر نرمال بودن توزیع داده‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد. اگر داده‌ها از توزیع نرمال برخوردار باشند از آزمون پارامتریک و اگر توزیع نرمال نباشد از آزمون نا پارامتریک استفاده می‌شود.

به منظور سنجش نرمال توزیع داده‌ها از آزمون کولموگروف-اسمیرنف (k-s) استفاده شده است. نتایج بررسی نرمال بودن متغیرهای پژوهش در جدول شماره ۵ ارائه شده است.

جدول ۴. آزمون کولموگروف-اسمیرنف

تعداد	مقدار آماره	سطح معنی داری
کالبدی	۳۱۰	۱/۲۶
مدیریتی	۳۱۰	۱/۷۲
اجتماعی-اقتصادی	۳۱۰	۲/۶۰
مبلان شهری	۳۱۰	۲/۱۹

همان گونه که در جدول بالا مشاهده می‌شود، سطح معناداری همه متغیرهای پژوهش به جز متغیر کالبدی کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد، به عبارتی در سطح اطمینان ۰/۹۵ توزیع متغیرهای پژوهش غیر نرمال می‌باشد. در نهایت با توجه به توزیع غیر نرمال متغیرهای پژوهش، جهت آزمون فرضیه‌ها از آزمون ناپارامتریک استفاده شده است.

جدول ۵. میانگین و انحراف معیار شاخص‌های تحقیق

شاخص	تعداد	میانگین	انحراف معیار	واریانس	کمینه	بیشینه
کالبدی	۳۱۰	۱/۰۷	۰/۶۹	۰/۴۹	۱	۳/۸۴
مدیریتی	۳۱۰	۱/۹۴	۰/۶۶	۰/۴۴	۱	۳/۸
مبلان شهری	۳۱۰	۲/۲۶	۰/۵۶	۰/۳۲	۱/۲۹	۴
اجتماعی-اقتصادی	۳۱۰	۲/۷۳	۲/۶۴	۰/۰۹	۲/۱۴	۳/۵

با توجه به گویه‌های مربوط به شاخص کالبدی مشاهده می‌شود که شاخص کالبدی دارای کمترین میانگین به میزان ۱/۰۷ بوده و پس از آن شاخص مدیریتی با میانگین ۱/۹۴ قرار دارد. شاخص کالبدی با توجه به در دسترس بودن و عینیت بالایی که برای نابینایان دارد، می‌تواند در ارزیابی آن‌ها از وضعیت مناسب‌سازی شهری تأثیر بیشتری داشته باشد. در مجموع تمامی گویه‌های این شاخص کمتر از حد متوسط امتیاز داشتند که نشان از نامناسب بودن وضعیت دارد. اما گویه‌های وضعیت مناسب بودن خیابان و اتصال بین خیابان‌ها دارای بدترین وضعیت با میانگین ۱/۷۱ و گویه مناسب بودن فضاهای تغذیه با ۲/۵۳ دارای بهترین وضعیت می‌باشد. در شاخص مدیریتی نیز همه گویه‌های پایین‌تر از حد متوسط می‌باشند. اما گویه تخصص مدیران در رابطه با حقوق افراد خاص با میانگین ۱/۷۷ بدترین وضعیت و گویه وضعیت مشارکت افراد با آسیب بینایی با میانگین ۲/۰۶ دارای بهترین وضعیت می‌باشد. در رتبه بعدی مبلان شهری با میانگین ۲/۲۶ وجود دارد. در این شاخص نیز گویه وضعیت سد معبر و همچنین وجود سرپناه‌های موقت با میانگین ۱/۹۲ بدترین امتیاز و گویه وضعیت روشنایی معابر با میانگین ۲/۵۷ بهترین وضعیت را دارا است. اما به صورت کلی میانگین این شاخص نیز کمتر از حد متوسط می‌باشد. اما بهترین وضعیت مربوط به شاخص اجتماعی-اقتصادی با میانگین ۲/۷۳ می‌باشد که در آن گویه استقلال فردی افراد دچار آسیب بینایی با میانگین ۳/۹۶ دارای بهترین وضعیت و گویه هزینه‌های جابجایی این افراد در شهر با میانگین ۱/۸۵ دارای بدترین وضعیت می‌باشد.

در ادامه جهت تحلیل مناسب‌تر شاخص‌های تحقیق از آزمون دوجمله‌ای استفاده شد. با توجه به نتایج آزمون دوجمله‌ای، در همه شاخص‌ها سطح معناداری مناسب می‌باشد. در شاخص مدیریتی ۷۸ درصد پاسخ‌دهندگان قائل بر این بودند که وضعیت مناسبی در حوزه مدیریت فضای شهری برای افراد دچار آسیب بینایی وجود ندارد. بنابراین توجه به مشارکت بیشتر این افراد به عنوان جامعه هدف در برنامه‌ریزی‌ها و به کارگیری متخصصان آشنا به مقوله معلولان جهت

تصمیم‌گیری در حوزه برنامه‌ریزی شهری می‌تواند این خلأ را پر نماید. در شاخص اجتماعی - اقتصادی ۷۰ درصد پاسخ‌دهندگان وضعیت نامناسب و کمتر از حد متوسط یعنی ۲/۵ را انتخاب نمودند که در این شاخص نیز لازم است ضمن فرهنگ‌سازی و آموزش افراد جامعه در رابطه با نحوه تعامل و رعایت حقوق معلولان بینایی اطلاع‌رسانی صورت گیرد. به رسمیت شناختن افراد با آسیب بینایی در جامعه که دارای توانایی‌های زیادی بوده و به‌ویژه در نظر گرفتن تسهیلاتی برای کارفرمایانی که به جذب این افراد می‌پردازند، می‌تواند یکی از دغدغه‌های اصلی آنان یعنی اشتغال را تا حدی برطرف نماید. به‌صورت کلی حضور نابینایان و کم‌بینایان در جامعه و مشارکت آن در عرصه‌های اجتماعی و اقتصادی وابستگی زیادی به هدایت و مساعدت دیگر افراد جامعه دارد. این موضوع در شرایطی که شهر مورد مطالعه از لحاظ برخی امکانات خاص افراد نابینا و کم‌بینا مانند راهنماهای آوایی و لامسه‌ای دچار فقدان است، نمود و تأثیر بیشتری دارد. لذا ضروری است همه افراد جامعه در حوزه مسئولیت‌های شهروندی خود نسبت به دیگران و معلولان آگاهی یابند. در شاخص میلمان شهری، ۷۱ درصد از افراد (۲۲۱ نفر) وضعیت را کمتر از حد متوسط ارزیابی نموده‌اند. با توجه به اینکه میلمان شهری تأثیر زیادی بر تجربه گذران اوقات فراغت در سطح شهر را دارد، لازم است در راهنماهای لمسی، کفپوش‌های خیابانی مناسب‌سازی شده، قرارگیری تیرهای برق و سایر موانع و سیستم روشنایی معابر توجه ویژه‌ای صورت گیرد. فقدان تمهیدات لازم به‌منظور تسهیل استفاده نابینایان و کم‌بینایان از امکانات فراغتی شهر همانند نصب نشانگرهای صوتی در معابر نامشخص بودن خطوط عابر پیاده، نامناسب بودن مسیرهای ویژه عبور این افراد نیز سبب شده است؛ عملاً امکان دسترسی و استفاده از فضاهای فراغتی شهر دشوار گردد. در شاخص کالبدی نیز ۷۲ درصد از افراد پاسخ‌دهنده اذعان داشتند که وضعیت گویه‌های شاخص مذکور جهت گذران اوقات فراغت مناسب نیست. در این زمینه توجه به شیب بندی مناسب معابر، وجود تجهیزات ساختمانی مناسب‌سازی شده برای این افراد بخصوص در اماکن عمومی، توجه به وسایل ورزشی و بازی مناسب برای این افراد و همچنین وجود سرویس‌های بهداشتی مناسب می‌تواند وضعیت رضایت‌بخش‌تری را برای گذران اوقات فراغت افراد دچار آسیب بینایی ایجاد نماید. بسیاری از نابینایان ابراز می‌دارند که برای گذران اوقات فراغت پیوسته از سوی محیط فیزیکی خود تهدید شده و احساس ناامنی، اضطراب، ترس و نگرانی شدید دارند. در این زمینه جدا از مسائل مربوط به تجهیزات شهری، عدم توجه شهروندان و مسدود نمودن معابر با موانع گوناگون نیز مسئله مهم دیگری است که باید با آموزش و فرهنگ‌سازی اصلاح شود.

جدول ۶. نتایج آزمون دوجمله‌ای

شاخص	طبقه	فراوانی	احتمال مشاهده شده	احتمال مورد آزمون	سطح معناداری
مدیریتی	گروه نخست $\leq 2/5$	۲۴۳	۰/۷۸	۰/۵۰	۰/۰۰۰
	گروه دوم $> 2/5$	۶۷	۰/۲۲		
	کل	۳۱۰	۱/۰۰		
اجتماعی-اقتصادی	گروه نخست $\leq 2/5$	۲۱۶	۰/۷۰	۰/۶۰	۰/۰۰۰
	گروه دوم $> 2/5$	۹۴	۰/۳۰		
	کل	۳۱۰	۱/۰۰		
میلمان شهری	گروه نخست $\leq 2/5$	۲۲۱	۰/۷۱	۰/۵۰	۰/۰۰۰
	گروه دوم $> 2/5$	۸۹	۰/۲۹		
	کل	۳۱۰	۱/۰۰		
کالبدی	گروه نخست $\leq 2/5$	۲۲۴	۰/۷۲	۰/۵۰	۰/۰۰۰
	گروه دوم $> 2/5$	۸۶	۰/۲۸		
	کل	۳۱۰	۱/۰۰		

در ادامه جهت رتبه‌بندی گویه‌ها و شاخص‌های تحقیق از آزمون فریدمن استفاده شد. نتایج رتبه‌بندی مجموعه گویه‌ها در شاخص‌های کالبدی، مدیریتی، اجتماعی - اقتصادی و مبلمان شهری نشان از آن دارد که گویه‌های «پوشش گیاهی (شاخه‌های آویزان و...)» با میانگین ۱۴/۸۵ وضعیت مناسب‌تری دارد و گویه «محل قرارگیری تیر چراغ‌برق» با میانگین ۱۳/۷ در رتبه بعدی قرار دارد. در این بین گویه‌های «تخصص مدیران نسبت به آشنایی با حقوق و قوانین افراد خاص» با میانگین ۲/۶۴ و گویه «نیازهای افراد کم‌بینا و نابینا در انتخاب فضا برای مناسب‌سازی فضای شهر» با میانگین ۲/۹۳ دارای کمترین میانگین هستند. بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که مهم‌ترین مشکل افراد دارای آسیب بینایی در شهر رشت، مدیران نسبت به حقوق و قوانین افراد دارای آسیب بینایی آشنایی لازم را ندارند. در این زمینه ضروری است که مدیران شهری بدانند افراد نابینا و کم‌بینا نیاز به ترحم نداشته و باید نگرش و برخوردی صحیح از طرف همه افراد جامعه با آنان صورت پذیرد. بنابراین در شهر رشت علاوه بر مشکلات فیزیکی برای گذران اوقات فراغت افراد نابینا و کم‌بینا، دچار مشکلات فرهنگی و نگرشی نیز هستیم.

جدول ۷. اولویت‌بندی گویه‌های شاخص‌های تحقیق

گویه	میانگین رتبه‌ای
۱ به نظرم پوشش گیاهی (شاخه‌های آویزان و...) در سطح شهر مناسب است	۱۴/۸۵
۲ به نظرم محل قرارگیری تیر چراغ‌برق در سطح شهر مناسب است	۱۳/۷
۳ به نظرم امکان استفاده از ایستگاه تاکسی در سطح شهر برای من مناسب است	۱۳/۰۸
.....	
۵۷ به نظرم نیازهای افراد کم‌بینا و نابینا در انتخاب فضا برای مناسب‌سازی فضای شهر در نظر گرفته می‌شود	۳/۰۵
۵۸ به نظرم نیازهای افراد کم‌بینا و نابینا در انتخاب فضا برای مناسب‌سازی فضای شهر در نظر گرفته می‌شود	۲/۹۳
۵۹ به نظرم تخصص مدیران نسبت به آشنایی با حقوق و قوانین افراد خاص مناسب است	۲/۶۴

نتایج آزمون فریدمن برای شاخص‌های تحقیق نیز نشان می‌دهد که شاخص مدیریتی دارای بدترین وضعیت و شاخص اجتماعی - اقتصادی دارای بهترین وضعیت می‌باشند.

جدول ۸. نتایج آزمون فریدمن برای شاخص‌های تحقیق

ردیف	شاخص	میانگین رتبه‌ای	رتبه
۱	شاخص کالبدی	۲/۴۲	۲
۲	شاخص مدیریتی	۲/۲۷	۴
۳	شاخص اجتماعی-اقتصادی	۲/۹۲	۱
۴	شاخص مبلمان شهری	۲/۳۹	۳
	مقدار آماره کای دو	۰.۸/۱۴۰	
	درجه آزادی	۳	
	سطح معناداری p	۰/۰۰۰	

بحث

تحقیق حاضر در یک چارچوب مشخص به وضعیت اقدامات انجام‌شده پیرامون مناسب‌سازی فضاهای شهری در چهار سطح کالبدی، مدیریتی، اجتماعی - اقتصادی و مبلمان شهری از دید افراد نابینا کم‌بینا در شهر رشت پرداخته است. جامعه آماری تحقیق شهروندان با محدودیت بینایی در سطح شهر رشت بوده که نظرات آن‌ها در قالب پرسشنامه در خصوص امکانات شهری برای زیست آنان جمع‌آوری و تحلیل شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که در حوزه کالبدی گویه‌های وضعیت خیابان‌ها و همچنین اتصال بین خیابان‌ها در سطح شهر نسبت به سایر گویه‌ها نامناسب‌تر هستند،

بنابراین، طبق اظهارنظرهای پاسخگویان، نبود برنامه‌ریزی منسجم، اختصاص ندادن منابع مالی برای مناسب‌سازی، فقدان مقررات و ضوابط مناسب برنامه‌ریزی، رعایت نکردن استانداردها، نبود طرح‌های شهری مناسب، بی‌توجهی به حقوق شهروندان در بهره‌وری از فضاهای شهری، بی‌توجهی به وضعیت جسمانی آنان، نبود فضای فراغتی مناسب در فضاهای شهر رشت کاملاً مشهود است. در حوزه مدیریتی، گویه تخصص مدیران نسبت به آشنایی با حقوق و قوانین افراد خاص پایین‌ترین میانگین را در آن شاخص نشان داد. تا زمانی که مدیران نسبت به حقوق این افراد همچنین با ضوابط و استانداردهای لازم، آشنایی نداشته باشند، یا زمانی که فقط به حرکتهای نمادین یا موارد معدودی از مناسب‌سازی بسنده می‌کنند، نمی‌توان به سطح مطلوبی از مناسب‌سازی شهری رسید. در حوزه مسائل اجتماعی-اقتصادی، می‌توان به مشکلات روحی روانی، انزوای اجتماعی و افزایش زمان و هزینه‌های جابجایی معلولین اشاره نمود. در حوزه مبلمان شهری می‌توان نیاز به دسترسی راهنماهای لمسی، صوتی اشاره کرد. جانمایی و مکان‌یابی صحیح برای نصب تجهیزات در فضای شهری که می‌تواند از خطرات جلوگیری نماید، باعث افزایش حس اعتمادبه‌نفس آنان، به‌منظور حضور مستقل و ایمن در جامعه و تشویق برای حضور مجدد به فضای شهر می‌باشد. یافته‌های مطالعه حاضر با نتایج تحقیق غضنفرپور و همکاران (۱۴۰۰)، رفیع‌زاده (۱۴۰۰)، یاری حصار و همکاران (۱۳۹۹) همسو می‌باشد.

نتیجه‌گیری

همان‌طور که زیمبل بر این باور است که گذران اوقات فراغت به تعاملات اجتماعی در جامعه وابسته است، لذا در صورت مناسب‌سازی فضای شهری، رعایت ضوابط و استانداردهای حرکتی در فضای شهری، موجب آسایش و امنیت زندگی نابینایان می‌گردد و پیش‌زمینه حضور فعال آن‌ها در اجتماع و کمک به توسعه و بهبود روابط شهری می‌گردد. در واقع این شهر هست که بستر را برای افراد جامعه فراهم می‌کند تا بتوانند فعالیت‌ها و توانایی‌های خود را محقق سازند. فراهم کردن بستر و زمینه‌ای که افراد در یک جامعه بتوانند فعالیت‌ها و توانایی‌های خود را محقق سازند، نقش مهمی را در پیشرفت و رشد آن جامعه دارا می‌باشد. در این میان نابینایان، فاقد ابزار اصلی برای درک و ارتباط با محیط اطراف و انجام فعالیت‌های مختلف هستند. محیط‌های شهری با توجه به شرایط موجود در آن، از مکان‌هایی است که زمینه‌ساز مشکلات بسیاری برای نابینایان می‌باشد. لذا در صورت مناسب‌سازی فضای شهری، می‌توان از میزان مشکلات آنان کاست. رعایت ضوابط و استانداردهای حرکتی در فضای شهری، موجب آسایش و امنیت زندگی نابینایان می‌گردد و پیش‌زمینه حضور فعال آن‌ها در اجتماع و کمک به توسعه و بهبود روابط شهری می‌گردد. در ادامه پیشنهادهای زیر جهت بهبود وضعیت شهر رشت در راستای مناسب‌سازی شهری ارائه می‌شود:

- آمارگیری دقیق از افراد معلول و نوع معلولیت در سطح شهرها و روستاها استان برای برنامه‌ریزی دقیق برای آنان.
- تولید و پخش برنامه‌هایی در زمینه آگاه‌سازی افراد جامعه با موضوعات درگیر افراد دارای معلولی به‌خصوص آشنایی با حقوق و قوانین آنان در مدارس و دانشگاه‌ها.
- نهادینه کردن مناسب‌سازی فضاهای شهری برای حضور افراد دارای محدودیت از طریق اختصاص بودجه مجزا به این بخش.

- بازبینی قوانین افراد معلول و به‌روز کردن آن‌ها با استانداردهای جهانی و آگاهی و شناخت مسئولان، مجریان، مشاوران، کارفرمایان با این استانداردها.

- استفاده از تجربه‌های کشورهای پیشرفته با در نظر گرفتن شرایط اقلیمی و فرهنگی جامعه ما.

همان‌گونه که پیش‌ازاین مطرح شد مناسب‌سازی فضای شهری برای افراد دارای معلولیت و همچنین افراد عادی باید دارای چند عامل مهم مانند: دسترسی‌پذیری، ایمنی، راحتی و در راستای بهبود مشارکت اجتماعی باشد که در این راستا پیشنهاد می‌شود که طراحان فضای شهری رشت جهت مناسب‌سازی فضای شهری برای همه افراد با شرایط مختلف اقدامات زیر را انجام دهند:

- مسیرهای پیاده‌روی هموار و بدون مانع و با شیب استاندارد باشد.
 - نیمکت‌هایی با ارتفاع مناسب و فضای کافی برای ویلچر طراحی گردد.
 - آسانسورهای استاندارد با دکمه‌های برجسته و نوشته‌های بریل نصب گردد.
 - در سینماها و سالن‌های تئاتر صندلی‌های مخصوص افراد دارای معلولیت نصب گردد.
 - سرویس‌های بهداشتی موجود در سطح شهر رشت نیازمند مناسب‌سازی برای افراد سالم و معلول می‌باشد
 - مسیرهای استاندارد برای دوچرخه‌سواری و همچنین حرکت ویلچر در حال حاضر در سطح شهر رشت وجود ندارد. دست‌اندازهای مختلف، چاله‌ها و موزاییک‌های شکسته موجود در سطح پیاده‌روها حرکت افراد عادی را دچار مشکل کرده و بدیهی است افراد دارای معلولیت با مشکلات بیشتری روبرو خواهند بود. لذا ضروری است که این مسیرها هرچه سریع‌تر مناسب‌سازی گردد.
 - دستگاه‌های ورزشی مخصوص افراد دارای معلولیت در مراکز ورزشی نصب گردد.
- بدیهی است ارائه این امکانات به افراد دارای معلولیت به آن‌ها حس برابری و همدلی داده و میزان تعاملات این افراد با محیط اجتماعی را افزایش خواهد داد که این مسئله خود موجب افزایش اعتمادبه‌نفس، استقلال و همچنین بهبود کیفیت زندگی افراد دارای معلولیت خواهد شد زیرا آن‌ها نیز خواهند توانست مانند افراد عادی بدون محدودیت از امکانات فضاهای شهری برای گذران اوقات فراغت خود استفاده نمایند.

حامی مالی

این اثر حامی مالی ندارد.

سهم نویسندگان در پژوهش

نویسندگان در تمامی بخش‌ها و مراحل پژوهش سهم برابر داشتند.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارند.

تقدیر و تشکر

نویسندگان از همه کسانی که در انجام این پژوهش به ما یاری رساندند، به‌ویژه کسانی که کار ارزیابی کیفیت مقاله را انجام دادند، تشکر و قدردانی می‌نمایند.

منابع

رفیع زاده، ندا (۱۴۰۰)، تحلیل میزان دسترس‌پذیری بوستان‌های شهر تهران برای افراد دارای محدودیت جسمی-حرکتی با تأکید بر مفهوم طراحی فراگیر. نشریه علمی پژوهشکده هنر، معماری و شهرسازی باغ نظر، ۱۸(۹۴)، ۳۵-۴۶.

غضنفرپور، حسین؛ عبداللہی، علی‌اصغر و مرادزاده، فیروزه. (۱۴۰۰)، برنامه‌ریزی فضاهای شهری برای تأمین نیازهای معلولان و جانبازان (نمونه پژوهش: منطقه دو شهری کرمان). *برنامه‌ریزی فضایی*، ۱۱ (۴۱)، ۱۸۶-۱۶۳.

Doi:10.22108/sppl.2021.123659.1512

صمدی، رضا؛ براتعلی، خاکپور؛ رهنما، محمدرحیم و خوارزمی، امیدعلی. (۱۴۰۰)، برنامه‌ریزی و آمایش راهبردهای تحقق شهر شبانه در کلان‌شهر مشهد با تأکید بر شاخص‌های سرزندگی شهری. *مجله آمایش جغرافیایی فضا*، ۱۱ (۴۱)، ۱-۱۸.

Doi:10.30488/gps.2020.110898

شاطریان، محسن؛ اشنویی، امیر و گنجی‌پور، محمود. (۱۳۹۵)، بررسی نامناسب‌سازی فضاهای شهری جهت دسترسی معلولین و جانبازان. نمونه موردی: ادارات دولتی شهر کاشان. *مجله آمایش جغرافیایی فضا*، ۶ (۲۲)، ۵۹-۷۶.

ابراهیمیان، الهام؛ سروری، هادی و ثقه‌الاسلامی، عمیدالاسلام. (۱۳۹۷)، تأثیر کیفیت محیطی فضاهای باز شهری در گذراندن اوقات فراغت شهروندان. *کنفرانس عمران، معماری و شهرسازی جهان اسلام تبریز*.

احمدی مرند، نسترن و بلیان اصل، لیدا. (۱۳۹۴). بررسی نقش فضاهای خرید شهری در گذران اوقات فراغت شهروندان، تبریز. *کنفرانس بین‌المللی انسان، معماری، عمران و شهر*.

اذانی، مهری؛ کهزادی، اسفندیار؛ رحیمی، علی‌رضا و بابانسیب، رسول. (۱۳۹۳). ارزیابی میزان تناسب فضاهای شهری با معیارهای دسترسی معلولان و رتبه‌بندی مناطق شهری (مورد مطالعه: شهر دو گنبدان). *نشریه جغرافیا و برنامه‌ریزی*، ۱۸ (۵)، ۲۸-۱.

اسعدی، میرمحمد؛ باصولی، مهدی؛ برومندزاد، یاسمین و آقاباقری، فهیمه (۱۳۹۸)، طراحی مدلی برای توسعه گردشگری معلولین یزد. *دوفصلنامه مطالعات اجتماعی گردشگری*، ۷ (۱۴)، ۴۰۴-۳۸۳.

امیر فخریان، مصطفی و معینی، علی‌رضا. (۱۳۹۳). برنامه‌ریزی گردشگری و گذران اوقات فراغت در شهر مشهد با تأکید بر شناسایی الگوهای گذران اوقات فراغت ساکنین مناطق شهری. *نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، ۱۴ (۳۳)، ۴۹-۲۷.

امیری، عماد؛ شکور، علی و توکلان، علی. (۱۴۰۱). بررسی نقش گردشگری اوقات فراغت در سرزندگی فضاهای شهری با محوریت حیات شبانه و نشاط اجتماعی (مطالعه موردی: شهرداری منطقه ۱۲ شهرداری تهران). *فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری*، ۱۳ (۵۰)، ۴۶-۳۱.

Dor:20.1001.1.22285229.1401.13.50.3.4.۳۱-۴۶

بهجتی اردکانی، جمال؛ قنبرپور نصرتی، امیر. (۱۳۹۴). رابطه بین فعالیت بدنی در اوقات فراغت و بزهکاری نوجوانان در پسران بازداشتی زندان یزد. *مجله بین‌المللی اطفال*، ۳ (۵-۱)، ۸۷۸-۸۷۱.

پوراحمد، احمد؛ رضایی نیا، حسن؛ حسینی، علی؛ اندیشه، سهیلا و امینی، میلاد. (۱۴۰۰). تحلیل سطح دسترسی به فضاهای فراغتی درون‌شهری با استفاده از روش تحلیل شبکه (مورد مطالعه: محله‌های مسکونی منطقه ۹ تهران). *علوم و تکنولوژی محیط‌زیست*، ۲۳ (۴)، ۲۰-۱.

جمعه پور، محمود؛ عیسی‌لو، علی‌اصغر و عیسی‌لو، شهاب‌الدین. (۱۳۹۵). توان‌سنجی فضاهای شهری در پاسخ‌دهی به نیاز گروه‌های کم‌توان جسمی-حرکتی (مطالعه موردی: بخش مرکزی شهر قم). *نشریه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری*، ۷ (۲۶)، ۳۶-۳۱.

Dor:20.1001.1.22285229.1395.7.26.2.3.۲۱

جوادیان، رحیمه؛ کرکه‌آبادی، زینب و زندمقدم، محمدرضا. (۱۳۹۹). ارزیابی قابلیت‌های بازآفرینی پیاده‌راه‌های شهری از منظر توسعه پایدار در برنامه‌ریزی شهری مطالعه موردی: بافت تاریخی شهر سمنان. *فصلنامه برنامه‌ریزی توسعه شهری و منطقه‌ای*، ۵ (۱۵)، ۱۳۹-۱۶۶.

https://doi.org/10.22054/urdp.2021.57372.1271.۱۶۶-۱۳۹

حاجی احمدی همدانی، آذین. (۱۳۹۴). مناسب‌سازی فضاهای شهری در راستای ارتقای سطح زندگی روزمره زنان (نمونه موردی: محله گلستان پونک). *موسسه مطالعات راهبردی معماری ایران*.

خادم‌الحسینی، احمد؛ شمس، مجید و میرعنایت، ناهیدالسادات. (۱۳۹۱). بررسی عوامل بازدارنده بانوان در استفاده از فضاهای شهری برای گذران اوقات فراغت (مطالعه موردی: منطقه ۳ شهر اصفهان). *فصلنامه فضای گردشگری*، ۱ (۲)، ۹۵-۱۰۵.

- رستمی، محمدحسین؛ آخشیک، خدیجه و روزچک، حانیه. (۱۴۰۰). مناسب‌سازی فضاهای عمومی شهری برای معلولین و سالمندان (مطالعه موردی: خیابان امام خمینی شهر پارسیان). *شهرسازی/ایران*، ۴ (۶)، ۱۴۱-۱۲۵. [Dor:20.1001.1.27170918.1400.4.6.10.7.125-141](https://doi.org/10.217170918.1400.4.6.10.7.125-141)
- ساعی، نیلوفر و سعدوندی، مهدی. (۱۳۹۷). زندگی، در حاشیه زندگی: تأثیر چگونگی گذران اوقات فراغت، در فرهنگ و زندگی شهری شهروندان. *فصلنامه مطالعات طراحی شهری و پژوهش‌های شهری*، ۱ (۱)، ۳۳-۴۵.
- شکوری، علی و شاه مرادی، فرزانه. (۱۳۹۴). مطالعه دسترس‌پذیری فضاها و تسهیلات شهری در تجربه زیسته افراد با آسیب بینایی شهر. *فصلنامه رفاه اجتماعی*، ۱۵ (۵۸)، ۲۱۸-۱۹۳.
- عنایت، حلیمه و نره‌ای، نرجس. (۱۳۹۳). بررسی عوامل اجتماعی و اقتصادی مرتبط با میزان و نحوه گذران اوقات فراغت زنان (مطالعه موردی: زنان متأهل شاغل شهر نورآباد ممسنی). *فصلنامه جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی*، ۱۰۴، ۳۳-۵۵.
- کرکه آبادی، فاطمه؛ هاشم‌پور، رحیم و باباخانی، ملیحه. (۱۴۰۱). طراحی فضاهای عمومی شهری با رویکرد مناسب‌سازی و دسترس‌پذیری ایمن برای معلولان جسمی-حرکتی (نمونه موردی: محدوده بلوار قائم‌شهر سمنان). *اقتصاد و برنامه‌ریزی شهری*، ۴ (۳)، ۲۳-۶. [Dor:10.22034/uep.2022.322529.1168](https://doi.org/10.22034/uep.2022.322529.1168)
- محمدی، اصغر و غفارپور نافچی، شهربانو. (۱۳۹۵). عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر پذیرش معلولین در جامعه (شهر شهرکرد). *مطالعات علوم اجتماعی/ایران*، ۱۳ (۴۹)، ۱۰۷-۹۲.
- ملکی، محمدرضا و شوهانی، محمد. (۱۳۹۲). مناسب‌سازی مبلمان شهری متناسب با نیازهای معلولان و جانبازان (مورد مطالعه: خیابان‌های فردوسی و آیت‌الله هیدری شهر ایلام). *فرهنگ/ایلام*، ۱۴ (۴۱ و ۴۰)، ۱۱۱-۱۳۰.
- موسی‌پور میاندھی، پری؛ مولوی میانگسکری، سیده فاطمه و یحیی‌پور مسروری، مرتضی. (۱۳۹۶). بررسی عوامل مؤثر در نحوه گذران اوقات فراغت زنان در شهر رشت. *کنگره ملی مدیریت و برنامه‌ریزی شهری نوین، دانشگاه تهران*.
- یاری حصار، ارسطو؛ سعیدی زارنجی، سمیرا؛ فرزانه سادات زارنجی، ژایلا و اسکندری عین الدین، هادی. (۱۳۹۹). ارزیابی مناسب‌سازی فضاهای شهری برای معلولان و افراد کم‌توان جسمی-حرکتی (مطالعه موردی: شهر اردبیل). *فصلنامه مطالعات شهری*، ۳۶، ۱۱۷-۱۳۲. [Doi:10.34785/J011.2021.746](https://doi.org/10.34785/J011.2021.746)
- یاوری، محمدکاظم و شیخ‌الاسلامی، علی‌رضا. (۱۴۰۲). تحلیل و ارزیابی کیفیت در فضاهای باز شهری برای گذران اوقات فراغت (نمونه موردی: شهر اراک). *جغرافیا و آمایش شهری-منطقه ای*، ۱۳ (۴۷)، ۵۴-۳۱. [Doi:10.22111/gaij.2023.41485.2992](https://doi.org/10.22111/gaij.2023.41485.2992)

References

- Ahmadi Marand, N., & Belilan Asl, L. (2014). Investigating the role of urban shopping spaces in citizens' leisure time. *International Conference on Man, Architecture, Civil Engineering and the City*, Tabriz. [in Persian]
- Amir Fakhrian, M., & Moini, A. (2013). Planning tourism and leisure time in Mashhad city with an emphasis on identifying patterns of leisure time of residents of urban areas. *Journal of Applied Research in Geographical Sciences*, 14(33), 27-49. [in Persian]
- Amiri, E., Shakoor, A., & Tavakolan, A. (2022). Investigating the role of leisure tourism in the vitality of urban spaces with a focus on nightlife and social vitality in District 12 of Tehran Municipality. *Journal of Urban Research and Planning*, 13(50), 30-46. <https://doi.org/10.217170918.1401.13.50.34> [in Persian]
- Asadi, M. M., Bassouli, M., Boroumandzad, Y., & Aghabagheri, F. (2022). A model for developing disabled tourism in the city of Yazd. *Social Studies in Tourism*, 7(14), 383-404. [in Persian]
- Azani, M., Kohzadi, E., Rahimi, A., & Babanasab, R. (2015). An evaluation of the proportion of urban spaces with accessibility standards for the disabled people and ranking of urban areas (Case study of Dogonbadan city). *Journal of Geography and Planning*, 18(50), 1-28. [in Persian]

- Behjati Ardakani, J., & Ghanbarpoor Nosrati, A. (2015). The association between physical activity in leisure time and juvenile delinquency in detained boys in Yazd Prison. *International Journal of Pediatrics*, 3(5.1), 871–878. [in Persian]
- Saei, N., & Saadovandi, M. (2018). Life on the margins of life: The impact of how to spend leisure time on the culture and urban life of citizens. *Specialized Journal of Urban Design Studies and Urban Research*, 1(1), 33–45. [in Persian]
- Enayat, H., & Narehi, N. (2013). Investigation of social and economic factors related to the amount and manner of spending women's free time (Case study: Working married women of Noorabad Mamsani city). *Sociology of Social Institutions*, (104), 33–55. [in Persian]
- Fahimi, Sh., Zali, N., & Mousavi, M. S. (2022). Review of executive priorities in improving the quality of life in Rasht metropolis. *Quarterly of Human Settlements Planning Studies*, 17(2[59]), 421–434. [in Persian]
- Ghazanfarpour, H., Abdollahi, A., & Moradzadeh, F. (2021). Planning urban areas to meet the needs of the disabled and veterans (Case study: District 2 of Kerman City). *Spatial Planning*, 11(2), 163–186. <https://doi.org/10.22108/sppl.2021.123659.1512> [in Persian]
- Haji Ahmadi Hamdani, A. (2014). Adaptation of urban spaces in order to improve the level of daily life of women (Case example: Golestan Ponk neighborhood). *Institute of Strategic Architecture Studies of Iran*. [in Persian]
- Javadian, R., Karke Abadi, Z., & Zand Moghadam, M. (2019). Evaluation of urban sidewalk regeneration capabilities from the perspective of sustainable development in urban planning: A case study of the historical context of Semnan city. *Urban and Regional Development Planning*, 5(15), 139–166. <https://doi.org/10.22054/urdp.2021.57372.1271> [in Persian]
- Jumapour, M., Issa Lu, A. A., & Issa Lu, Sh. (2015). Capacity measurement of urban spaces in response to the needs of physically-motor-disabled groups (Case study: The central part of Qom city). *Research and Urban Planning Journal*, 7(26), 21–36. <https://doi.org/20.1001.1.22285229.1395.7.26.2.3> [in Persian]
- Karkeabadi, F., Hashempour, R., & Babakhani, M. (2022). Designing urban public spaces with the approach of adaptation and safe accessibility for the physically-motor disabled (Case example: Qaimshahr Blvd area of Semnan). *Economy and Urban Planning*, 4(3), 6–23. <https://doi.org/10.22034/uep.2022.322529.1168> [in Persian]
- Khademolhosseini, A., Shams, M., & Mirenait, N. (2012). Investigating the factors preventing women from using urban spaces for leisure time (Case study: District 3 of Isfahan city). *Tourism Space*, 1(2), 95–105. [in Persian]
- Maleki, M. R., & Shohani, M. (2012). Adapting urban furniture to the needs of the disabled and veterans (Case study: Ferdowsi and Ayatollah Heydari streets in Ilam). *Farhang Ilam*, 14(40–41), 111–130. [in Persian]
- Mohammadi, A., & Ghafarpour Nafchi, Sh. (2015). Social and cultural factors affecting the acceptance of disabled people in society (Shahrkord city). *Iran Social Science Studies*, 13(49), 92–107. [in Persian]
- Musapour Miandahi, P., Molavi Miangaskari, S. F., & Yahyapour Masrouri, M. (2016). Investigating the effective factors in how women spend their free time in Rasht city. *National Congress of Modern Urban Planning and Management, University of Tehran*. [in Persian]
- Pourahmad, A., Rezaeinia, H., Hosseini, A., Andisheh, S., & Amini, M. (2021). Analysis of the level of access to inner-city leisure spaces using the network analysis method (Case study: Residential neighborhoods of the 9th district of Tehran). *Environmental Sciences and Technology*, 23(4), 1–20. [in Persian]
- Rafizadeh, N. (2021). Analysis of accessibility of green spaces in Tehran for people with limited movement with an emphasis on the concept of universal design. *The Monthly Scientific Journal of Bagh-e Nazar*, 18(94), 35–46. <https://doi.org/10.22034/bagh.2020.230179.4539> [in Persian]

- Rostami, M., Akhshikh, Kh., & Rozchek, H. (2021). Adaptation of urban public spaces for the disabled and the elderly (Case study: Imam Khomeini Street, Parsian City). *Urbanization of Iran*, 4(6), 125–141. <https://doi.org/20.1001.1.27170918.1400.4.6.10.7> [in Persian]
- Samadi, R., Khakpour, B., Rahnama, M. R., & Kharazmi, O. A. (2021). Planning and preparing strategies for the realization of night city in Mashhad metropolis, with emphasis on urban vitality indicators. *Geographical Planning of Space*, 11(41), 1–22. <https://doi.org/10.30488/gps.2020.110898> [in Persian]
- Shakori, A., & Shah Moradi, F. (2014). Study of the accessibility of urban spaces and facilities in the lived experience of people with visual impairment in the city. *Scientific-Research Quarterly of Social Welfare*, 15(58), 193–218. [in Persian]
- Shaterian, M., Oshnoi, A., & Ganjipour, M. (2017). Study of the appropriate urban spaces for access of the disabled and veterans: Case study of government offices in Kashan. *Geographical Planning of Space*, 6(22), 59–76. [in Persian]
- Yari Hesar, A., Saidi Zaranji, S., Farzaneh Sadat Zaranji, J., & Eskandari Ainuddin, H. (2019). Evaluation of urban space optimization for the disabled and people with reduced physical-motor abilities (Case study: Ardabil city). *Scientific-Research of Urban Studies*, (36), 117–132. <https://doi.org/10.34785/J011.2021.746> [in Persian]
- Yavari, M. K., & Sheikhul-Islami, A. (2023). Analysis and evaluation of quality in urban open spaces for spending leisure time (Case example: Arak city). *Geography and Urban-Regional Planning*, 13(47), 31–54. <https://doi.org/10.22111/gaij.2023.41485.2992> [in Persian]

